

KRÓNKA

VESZPRÉMY LÁSZLÓ

HAMISÍTÁSOK A KÖZÉPKORBAN

A Monumenta Germaniae Historica nemzetközi konferenciája.

München, 1986. szeptember 16—19.

A középkori német történelem forrásainak kiadására alakult társaság jelen kongresszusának témájául a középkori írásbeliséget átszövő, kulcsfontosságú módszertani kérdéskört, a hamisítások problémáját választotta. A reneszánsz-kori szövegkritika megszületése óta a kutatók tudatosan igyekeznek elkülöníteni az eredeti és hamis dokumentumokat, illetve egyazon dokumentumon belül rátalálni a betoldott vagy kitalált részekre. 1962-ben a „Deutscher Historikertag”-on Duisburgban a történeti gondolkodás keretei elnevezésű témakörben *Horst Fuhrmann* már átfogó igénytel vizsgálta a középkori hamisításokat a korabeli igazságfogalom tükrében. A müncheni kongresszuson személye így egyúttal a történeti kutatások folyamatosságát is reprezentálta.

A konferencia szeptember 16-án a Monumenta Germaniae Historica társaság elnöke, *H. Fuhrmann*, a müncheni Ludwig-Maximilian Egyetem elnöke, *Wulf Steinmann*, valamint a bajor oktatási- és kultuszminiszter, *Hans Maier* köszöntőjével nyílt meg az egyetem épületében.

A megnyitó előadást *Umberto Eco* (Milánó) tartotta. A hamisítások tipológiáját nyújtva a problémakör számos kérdésére (történeti forrásérték, hagyomány és tekintély szerepe, a hitelesség kritériumai stb.) is választ próbált adni. A középkorban egy szerző vagy egy kézirat sokszor a hagyomány totalitását testesítette meg, az eredeti és a másolat közötti különbség — a Szentírás, az oklevelek kivételével — közömbös maradt. Megítélésük is gyökereken különbözött a modern felfogástól, mint Anselmus vélekedése is mutatja („Certus enim sum, si quid dico, quod Sacrae Scripturae sine dubio contradicant, quia falsum est.”). Továbbá utalt arra, hogy az auctoritások hamisítása a középkori gondolkodásban a kritikus

ratio emancipálódásának is jele, a dogmatizmus ellenében („Non nova sed nove”) — igaz, hogy a filológiai pontosság és eredetiség rovására.

Szeptember 16-án délután *Dag Norberg* (Stockholm) elnökletével még a következő előadások hangzottak el: *Franz-Josef Schmale* (Bochum) a középkori történetírók hamisításait, pontosabban tartalmi manipulációit, kritikátlan átvételeit vette számba. Felhívta a figyelmet a műfajból az adott korban adódó irodalmi konvenciókra, amelyek a történet események leírásának objektív kereteként értékelhetők. *Györffy György* (Budapest) egy nemzetközi néprajzi összehasonlítás után a magyar történelmi tudat fiktív őseit tekintette át krónikairódmunka alapján (Attila, hunok, Hunor és Magor stb.). *Max Kerner* (Aachen) a Johannes Saeresberienensis Polieraticusából ismert királytűkőr, a Plutarchosnak tulajdonított Institutio Traiani eredetiségének kérdését elemezte. Valószínűsítette, hogy Johannes egy koraközépkori tractatust, kompilációt használhatott forrásként (amelynek Plutarchos szövegéhez semmi köze nem volt). *Gabriel L. Astrik* (Notre Dame) a középkori egyetem-történeti kutatások doyenje a párizsi, bolognai, oxfordi, cambridgei egyetemi alapításoknak mítikus időkbe történt visszavetítéséről (Nagy Károly, Nagy Alfréd, II. Theodosius stb. koráig) tartott előadást.

Szeptember 17-én délelőtt a hamisított jogi szövegek témáját *Gérard Fransen* (Louvain-la-Neuve) elnökletével vitatták meg. *Peter Landau* (Regensburg) a Gratianus előtti kánonjogi gyűjtemények hamisított szövegeiről adott tájékoztatást. Külön kitért az — egyébként a magyar történelemre is — nagy hatású Pseudo-Isidorusi gyűjtemény történetére, majd arra, hogy e területen a pápai auctoritas és a szövegek interpretációs módszerének a megszilár-

dulásával miként szűntek meg a hamisítások. *Gerhard Schmitz* (Tübingen) a Karoling-kori forrásokból (769. [?] évi capitulare, Capitulare de clericorum percussoribus) esettanulmányokat tárt a hallgatóság elé. *Roger E. Reynolds* (Toronto) a kánonjogi gyűjtemények és liturgikus kommentárok, leírások összefüggéseit elemezte. Végül *Uta-Renate Blumenthal* (Washington) az invesztituraharcok korának politikai célú kánonjogi hamisításait mutatta be. Részletesen szólt Deusedit gyűjteményéről, amely ismét az auctoritasnak a ratio fölé kerekedésének példája.

17-én délután az oklevélhamisításokkal foglalkozó előadások *Ivan Hlaváček* (Prága) elnöklete alatt hangoztak el. *Carlsruh Richard Brühl* (Gießen) a hamisításokat felfedő diplomatikai módszerekről szólt. Kitért az oklevélhamisítás megítélésével kapcsolatos diplomatikai irányzatokra, a formális és lényegi hamisítások megkülönböztetésére. A bevezető előadást ismét ismét referátumok követték: *Hans Constantin Fausner* (München-Innsbruck) többek között II. Henrik császár bambergi, *Theo Kölzer* (Gießen) a trieri St. Maximinus egyház, *Georges Despy* (Brüsszel) az alsó-lotharingiai hercegek, *Wendy Davies* (London) a redoni cartularium okleveleiről tartott módszertani tanulságokkal járó bevezetést.

18-án délelőtt *Aleksander Gieysztor* (Varsó) elnökletével a fiktív levéltudomány volt a téma. *Giles Constable* (Princeton) áttekintette a levélműfaj típusait, a secretariusok, a formulariumok és epistolariumok, az ars dictaminis, a ritmikus próza szerepét a levelek eredetiségének meghatározásában. *Heinz Jürgen Beyer* (Saarbrücken) egy XII. századi levélgyűjtemény kritikai elemzésére vállalkozott. *John F. Benton* (Pasadena) Abelard és Heloise levelezésének eredetiségét számítógépes szövegelemzés segítségével vizsgálta, míg *Dieter Schaller* (Bonn) a fiktív szerelmeslevelek műfaját járta körül előadásában.

Délután *Claudio Leonardi* (Firenze) elnökletével a pietas és a hamisítások téma következett. *Frantisek Graus* (Basel) a pia fraus előfordulásait követte nyomon a miraculummal, a le-

genda-irodalommal, az ereklye-tisztelettel és a búcsúkkal kapcsolatban. *Robert Lerner* (Evans-ton, Ill.) a későantik hagyományig visszanyúló pápa-profeciók szöveg- és ikonográfia-történetéhez hozott újabb adatokat. *Bernhard Schimmelpfennig* (Augsburg) és *Hartmut Boockmann* (Göttingen) a reformáció előtörténete szempontjából is nagy jelentőségű búcsúfeltételek alakulását elemezte. Érdekes adatokkal világították meg a búcsúk szentségének és hatá-sosságának „inflációját”, az ezzel kapcsolatos hamisítások és visszaélések okait, jellemzőit.

19-én délelőtt *Sten Gagnér* (München) elnökletével az előadássorozat illő lezárásaként a hamisítók büntetésének, szankcionálásának kérdése került napirendre. *Wolfgang Schild* (Bielefeld) jogfilozófiai témájú előadása sok tekintetben a hamisítások egész problémakörének filozófiai és gondolkodástörténeti alapjait is megrajzolta. A „discrimen veri et falsi” bonyolult kérdését az igazi és hamis megjelenési formáinak skolasztikus elméletével magyarázták, amiből a közösségek védelme az emberi illetve örödi műnek tekintett hamisításokkal szemben is következett. A referátumok sorában *Hans Hattenhauer* (Kiel) a hamis esküvel, *Hermann Nehlsen* (München) a jog szövegek védelmével, *Peter Herde* (Würzburg) a hamisítók megbüntetésével foglalkozott.

A konferenciát a társaság elnökének, *Horst Fuhrmann*-nak szélesívű előadása zárta.

A több mint hatszáz résztvevővel megrendezett konferencia nagy terhet rótt a vendég-látókra, akik feladatuknak tökéletesen megfeletek. Áldozatos szervezőmunkájukért külön köszönetet illeti *Dr. Gabriel Silagit* és *Dr. Detlev Jaspert*.

A konferenciához kapcsolódva a Bajor Állami Levéltárban felújították a Levéltár értékeit bemutató korábbi kiállításukat, kiegészítve egy „Fälschungen und Fiktionen” című kamarakiállítással. A bemutított anyag egy 742-es magánoklevéltől az 1980-as évek elején hamisított Hitler-naplókig terjedt. A Bajor Állami Könyvtár pedig az újkori irodalmi hamisításokat tárta kiállításán az érdeklődők elé.